

УДК 327

Орест Бойчук

«НОВА РОЛЬ» ІСТОРИЧНОЇ ПОЛІТИКИ В ПОЛЬСЬКО-НІМЕЦЬКИХ ВІДНОСИНАХ В 2007 РОЦІ

У науковій розвідці досліджується проблематика історичної політики в діяльності уряду сформованого коаліцією партій – Громадянською Платформою та Польською селянською партією та яким чином питання історії екстраполювалися на польсько-німецькі відносини

В процесі дослідження порівнюється підходи до історичної політики братів Качинських та Д. Туска. Зауважено, що консервативні підходи Л. та Я. Качинського до трактування історії у польсько-німецьких відносинах стало причиною політичних суперечок. Окрім того, Я. Качинський доволі часто використовував історичну політику як інструмент впливу на європейські плани Німеччини та інколи, таким чином блокував подальший розвиток ЄС.

Д. Туск, на противагу Качинським, зайняв більш ліберальну позицію щодо історичної політики в польсько-німецьких відносинах. Вже під час грудневого візиту до Берліну, обоє лідерів – А. Меркель та Д. Туск – досягли згоди щодо побудови «Видимого знаку», спеціальної установи, яка має бути присвячена питанню вшанування переселених німців. Згода базувалася на тому, що Д. Туск отримав мовчазну згоду від А. Меркель, що в цьому проєкті не буде брати участі Е. Штайнбах.

Порівнюючи консерватизм Качинських та лібералізм Д. Туска вдалося показати те, яким чином впливає використання історичної політики на двосторонні відносини.

Ключові слова: польсько-німецькі відносини, історична політика, Видимий Знак, вшанування жертв переселення, Д. Туск.

В 2007 р. в рамках дострокових парламентських виборів, котрі відбулися 21 жовтня, уряд сформувала нова коаліція партій Громадянська платформа (далі – ГП) та Польська селянська партія (далі – ПСП). Фактично це призвело до кінця експериментів з IV Республіки Польщі (далі – РП) та створило шанс на повернення нормальності в історичні політиці Польщі та в закордонних відносинах країни[15, с. 198]. Президент Польщі Л. Качинський опинився без беззаперечної підтримки уряду та парламенту. На президентських виборах у 2005 р. новий глава уряду та теперішній глава країни були конкурентами. Політичні позиції обох відрізнялися кардинально. Д. Туск підтримував поглиблення європейської інтеграції та розширення відносин з Німеччиною. Окрім того, між Д. Туском та А. Меркель були теплі відносини та спільна співпраця у рамках Європейського парламенту.

В діяльності уряду Д. Туска в сфері двосторонніх відносини надалі домінувала питання Пруської Спілки. В справі згаданих позовних заяв до Трибуналу в Страсбургу, котрі були складені цією організацією, уряд Д. Туска зайняв жорстку позицію. В результаті Трибунал відмовився розглядати позовні заяви. В рамках візиту Г. Штайнмаєра в січні 2007 р., очільником німецького МЗС було підтверджено, що уряд ФРН не підтримує жодних дій, котрі провадить Пруська Спілка. Одночасно зауважив, що «у випадку позитивного рішення в справі позовів, німецький уряд не буде виплачувати відшкодування. Це справа Польщі. У випадку оголошення подібної декларації, це б призвело до того, що німецька сторона підтримує дії Пруської Спілки»[15, с. 224] В результаті відмови розгляду позовної заяви Європейського суду з

прав людини (далі – ЄСПЛ), представники Пруської Спілки зазначили, що вони будуть скласти заяви про відшкодування до американських, британських та німецьких судів.

Однією з найважливіших характеристик діяльності політики ПіС є впровадження суспільство конфліктів котрі були спровоковані люстрацією колишніх членів комуністичного суспільства[10, с. 12]. Формування в закордонній політиці Польщі ворожого ставлення до Росії та Німеччини стало головною діяльністю уряду Права і Справедливості (ПіС – далі) при допомозі інституту президента, котрим був брат Я. Качинського, Л. Качинський[10, с. 12]. В закордонній політиці відбувалося формування конфронтаційних відносин з Росією та Німеччиною з одночасним зближенням з США. У відносинах з Німеччиною домінували питання історичного минулого пов'язаного з діяльністю Союз Вигнаних (далі – СВ) та позовами про відшкодування[10, с. 14].

Л. Качинський вибрав шлях активного використання президентських повноважень в поданій сфері. Найбільшою увагою для діяльності Я. Качинського стала «Солідарність». Наступним елементом, котрий був впроваджений в історичну політику стали «Забуті солдати». З його ініціативи було створено Національний день пам'яті Забутих солдатів. Зазначимо, що вперше святкування цього свята відбулося вже по смерті тодішнього президента в 2011 р.[4]. Представляючи проект встановлення пам'ятної дати в Сенаті, Я. Качинський сказав «Нехай це нове свято буде виразником поваги до героїзму. Незламний патріотичний дух та прив'язування до патріотичних традицій польського народу».[4]. Пригадаймо, що «Забуті солдати» в період комунізму вважалися за ворогів народу. Вже в 2018 р. цей день викликав дискусії на сторінках газет «Річ Посполита»[18] та «Виборча»[36] Для прикладу, в статті газети «Річ Посполита» прославляється цей день та подається аргументація на вшанування солдатів. Однак, в Газеті «Виборча» розглядається роль «Забутих солдатів» достатньо помірковано та навіть піддається критиці діяльність деяких членів звинувачуючи їх в грабуванні та вбивстві людей[36].

Пріоритетом ініційованої Л. Качинським історичної політики стало вшанування «невідомих героїв» (пол. *Cichych bohaterów*) або героїв, які боролися за незалежність, але були недооцінені протягом років [29]. Окрім «Забутих солдатів», історична політика президента була спрямована на полонію за кордоном, відомих церковників, які не лише служили церкві, але і сприяли розвитку батьківщини та на тих, хто є «охоронцями пам'яті»[29].

Концепція його історичної політики полягає на «поверненні патріотизму та гордості польському народові [...] нагадуванні Заходу про те, що Польща брала участь у війні як повноправний член, вона доклала чимало зусиль»[8]. В одному зі своїх інтерв'ю, Л. Качинський намагається подати історичну політику крізь призму певного лідерства та рівнозначності зусиль з союзниками, які вклала Польща для перемоги над нацизмом. «Польще не була жертвою, Польща була героєм»[8] - наголошує президент, підкреслюючи заслуги Польщі в боротьбі з нацизмом.

В стосунку до Німеччини, бачення історичної політики є повністю протилежним. Польща повинна підкреслювати хто є ворогом, а хто є жертвою. Певною мірою, подвійні стандарти в історичній політиці стали частиною боротьби за лідерство у регіоні Центральної та Східної Європи. З іншої сторони страхи перед Третім Рейхом та антинімецька історична політика Радянського Союзу кардинально вплинула на історичну свідомість польського президента. «Роль жертви у Другій світовій війні може бути лише в одному напрямку – в польсько-німецьких відносинах, де пробується наразі

релятивізувати відповідальність за Другу світову війну, а також відповідальність за злочини»[8].

Окрім «західного» напрямку історичної політики Л. Качинського, важливим став і східний фланг – боротьба проти радянського стереотипу Другої світової війни (читай проти російського). Тому частиною історичної політики стало вшанування жертв Катині та радянського тоталітарного минулого[8]. У виступі в Ольштині 17 вересня 2009 р., в річницю нападу Радянського Союзу на II РП, Л. Качинській зазначив, що «Польща повинна підсилювати історичну свідомість громадян [...], а основним історичними точками стануть: Друга світова війна, Катинь та повстання Костюшка»[22].

Нові тенденції, які приніс новосформований уряд Д. Туска стосувалися як відносин в рамках Європейського Союзу та його подальшу інтеграцію в законодавчій та інституційній сферах. Як заявляє К. Маліновський відбувся «рестарт Європейської політики Польщі, а разом з ним і перегляд двосторонніх відносин з європейськими країнами»[13, с. 38]. Нова політика коаліції ГП та ПСП на чолі з Д. Туском ознаменувала відхід від неореалізму до неолібералізму. Означало це в першу чергу кінець експериментів зі створенням IV РП, яка в основному була зосереджена на формуванні Польщі як лідера та жорсткій позиції радикалізму, скептицизму до міжнародних інституцій, відхід від Єдиної Європи до осі Польща-США. «Хочу Вам сказати, що цінуючи здобутки III РП [...] я буду будувати та продовжувати її цінності та буду розбудовувати Найяснішу Річ Посполиту, без ділення її на IV чи V-ту»[33, с. 7]. Доволі негативно Глава Уряду відгукувався про ініціативи попереднього уряду, критикуючи їх «радикалізм, нетерпеливість та зраду ідеалів Польщі»[33, с. 7].

В період керування країною братами Качинськими, двосторонні відносини між сусідніми країнами піддалися ерозії, а політичні конфлікти ставали все більше інтенсивними та мали значний вплив на двосторонні відносини. Німеччина не стала винятком. В цьому ж контексті погіршилися двосторонні відносини з Росією, не без впливу попереднього канцлера Г. Шрєодера та коаліції СДП-ВДП.

Д. Туск маючи інакше, ліберальне бачення, яке ґрунтувалося на розширенні співпраці, намагався надати нового імпульсу у відносинах з Німеччиною. «Німеччина в баченні Д. Туска стала важливим актором, який підтримує позиції Польщі і допоможе «перетягнути» Польщу з європейської периферії до політичного центру ЄС»[13, с. 38]. У своєму виступі від 23 листопада 2007 р. прем'єр Польщі заявив: «[...] Хочемо інтенсифікувати співпрацю з Німеччиною та Францією, бо доки відносини між цими країнами є добрими, то ми добре реалізуємо національний інтерес Польщі»[33, с. 24].

Натякаючи на наявні проблеми між Польщею та Німеччиною у сфері історичної політики, Д. Туск заявляє на конструктивний діалог для досягнення компромісного рішення. «Хочемо розвивати стратегічні відносини із Німеччиною не уникаючи проблемних питань. Всі в Польщі розуміють, що польсько-німецькі відносини є ключовим як для нас так і для Європейської Спільноти, і вони вимагають компромісу, відсутності комплексів та ясного і твердого розв'язання взаємних проблем»[33, с. 24]. Зміну наративу польської політики щодо Німеччини показує і те, що саме Німеччина першою згадана в якості ключового партнера у виступі нового глави уряду в порівнянні з іншими партнерами[33, с. 24–25].

Доволі яскраво відображена зміна історичної політики, хоча б в її офіційному трактуванні. На відміну від свого попередника Я. Качинського та тогочасного президента Л. Качинського, Д. Туск чітко ствердив, що вона не стане інструментом впливу, але стане інструментом діалогу. «Історична політика не буде служити збільшенню і поглибленню конфліктів тут в Польщі та закордоном». Полемізуючи із

історичною політикою Я. Качинського, Д. Туск зазначає, що «жоден уряд в Польщі не повинен історичної політики і історичної правди шукати, а пізніше їх використовувати проти когось»[33, с. 25].

Фактично Д. Туск сформував дві ролі для історичної політики – це простір діалогу та елемент «покращення образу Польщі закордоном»[33, с. 25].

Не варто однак говорити про зміну наративу історичної політики у двосторонніх відносинах Польщі з її сусідами, а радше про зміну її ролі. Адже, підкреслюючи її тяглість та спадковість, Д. Туск звертає на дві ключові іпостасі – «Польща-борець» та «Польща-жертва».

З однієї сторони «Польща-борець» відображається крізь призму боротьби з комунізмом та його падіння, а з іншої сторони як важлива складова боротьби з нацизмом. «Польща-жертва» відображена у наративі нападу Німеччини на Польщу 1 вересня 1939 р., який весь час підтримується святкуванням річниць початку Другої світової війни. «В 2009 р. цілий світ [та – прим. авт.] Польща повинна (повинні – прим. авт.) вшанувати дві доленосні події: вибух Другої світової війни та падіння комунізму¹ [26, с. 93–95]» [33, с. 25] -- полемізує Д. Туск щодо його бачення історичної політики як керівника уряду.

Якщо розглянути зовнішню політику Д. Туска та його міністра закордонних справ Р. Сікорського з дещо майбутньої перспективи, то можна побачити певну тенденцію: тижневик «Політика»[21] чи «Газета Виборча» доволі прихильно ставилися до ініціатив з Німеччиною, а ось тижневик «В Політиці» як і очікувано мав критичні погляди до діяльності уряду Д. Туска. Доволі незвичною стала позиція «Річ Посполитої»[29], яка все ж позитивно оцінила кроки у відносинах з Німеччиною.

Незважаючи на позитивне ставлення до нового парламентарного укладу[17], польсько-німецькі відносини станом на жовтень 2007 р. і надалі перебували під впливом історичних проблем. Було пов'язано це з діяльністю близнюків Качинських. В першу чергу це було пов'язано з достатньо консервативним підходом до європейських інтеграційних процесів або інакше кажучи з реалістичним підходом до розуміння міжнародних процесів, який аж ніяк не пов'язується з ідеалізмом інтеграційних процесів. Європа, яка змучена від польського консерватизму, «вітала демократичні процеси в Польщі» та «сподівалася на плідну співпрацю з Європою»[35] -- заявив президент Єврокомісії Ж. М. Баррозу.

Свої думки щодо зміни політичного поля в Польщі подала керівниця СВ Е. Штайнбах, яка заявила, що «сподівається на плідний діалог між Польщею та Німеччиною у питанні вшанування переселених німців, які є невід'ємною частиною історії Німеччини»[35].

Вибори в Польщі точилися в руслі критики німецького ревізіонізму історії та німецького націоналізму[9, с. 194]. По крайній мірі саме такою була стратегія Я. Качинського. Як зазначає А. Міхнік у статті «Віднайти Польщу»: «Для партії Я. Качинського урядування стало синонімом боротьби [...] з німцями, геями, з Росією. Такою і була передвиборча кампанія»[14]. Такої ж позиції дотримується П. Боровец. Ба більше основою виборчої кампанії стала історична політика як і щодо власного минулого так і минулих відносин з Німеччиною[3, с. 8]. «Spiegel» подає доволі цікаву тезу про історичну політику братів Качинських щодо Німеччини, а особливо у світлі виборів. У інтерв'ю, польський науковець-міжнародник П. Бурас, зазначає, що

¹ Мається на увазі роль Солідарності та падіння Берлінського муру у 1989 р. А також у 1989 р. у Польщі відбулися перші демократичні вибори після 1945 р., що так само поляки сприймають як падіння комунізму. До того ж польське населення підкреслює свою роль у процесі боротьби з комуністичним режимом.

«Польща не є антинімецькою, а домінуюча антинімецька риторика у Польщі є боротьбою за чотири-п'ять відсотків підтримки серед виборців, яку веде Я. Качинський. Це свого роду використання історичних проблем з Німеччиною в якості політичного маркетингу як в країні так і закордоном»[34].

В середині жовтня відбувся візит Л. Качинського до Берліну, метою якого стало налагодження двосторонніх відносин. Б. Віленський зазначає, що «Л. Качинський їде до Берліну для того, щоб здобути переваги на виборах. Якщо вдасться досягнути компромісу в питанні позовів переселених осіб, то це буде плюс, а якщо не вдасться досягнути компромісу, то на виборах продовжиться риторика проти Німеччини»[25]. Окрім того, за інформацією кореспондента планується досягнути двосторонньої заяви щодо ситуації з позовами[25].

Проблематика у двосторонніх відносинах підсилилася і тим, що у жовтні відбулося святкування 50-тої річниці заснування Союзу Вигнанних. В урочистостях з нагоди ювілею взяло чимало політиків серед них А. Меркель, а також Міністр культури і медіа Бернд Ньоман, який відповідає за розроблення концепції упам'ятання долі переселених осіб»[1]. А. Меркель не раз брала участь у святкуванні річниць заснування СВ, але в контексті виборів це тільки підсилювало дискусії у польському суспільстві. Адже, як подає А. Лада «виняткова вразливість поляків на всякі німецькі прояви перегляду свого минулого в контексті жертви, а не злочинця, особливо критично сприймалися через те, що вони йшли зі сторони Союзу Вигнанних, а особливо, якщо це стосувалося Центру проти Вигнання»[12, с. 96]. На зустрічі 22 жовтня, А. Меркель зазначила, що «нашою метою є пошук адекватного і гідного шляху вшанування того, що тоді сталося (переселення – прим. авт.). Але це має буди спільний шлях разом із нашими східними сусідами. Думаю, що вже після багатьох консультацій з нашими партнерами, ми вже на шляху до реалізації «Видимого Знаку»² в Берліні. Така ціль є частиною нашої коаліційної угоди від 2005 р. і вона буде реалізована»[1].

На наступний день, Я. Качинський миттєво відреагував на конкретну позицію А. Меркель щодо реалізації концепції «Видимого Знаку» та звинуватив Німеччину у переписуванні історії, а політичну еліту в Польщі 1989/90 рр. назвав недалекоглядними політиками, які не використали свого шансу у підтриманні вини Німеччини за Другу світову війну, а зробили своє власне суспільство злочинцями[28].

Подібна риторика мала місце у серпневому виданні «Річпосполитої». З. Краснодембський звертає (читай – звинувачує) увагу на підтримку Ніццького договору та нормалізації двосторонніх відносин Д. Туском. «ГП платформа є залежною від Німеччини та активно співпрацює з ХДС у Європейському Парламенті»[19].

На фоні активного позову німецьких громадян до ЄСПЛ щодо майнових відшкодувань, Німеччина була в достатньо цікавій ситуації. Скоріш за все німецький уряд розумів безперспективність позовів Пруської Спілки та й напевно Пруська Спілка також. Тому Р. Павелко, член Пруської Спілки, навіть вдався до судових погроз німецькому уряду. «Якщо федеральний уряд і надалі не виконає свій обов'язок охорони прав переселених – а така ситуація суперечить Конституції від 1949 р., то позови будуть скеровані до федерального уряду»[24].

Не можна не брати до уваги і той факт, що Пруська Спілка є пов'язана із СВ. Незважаючи на публічне дистанціювання Е. Штайнбах від діяльності Пруської Спілки, все ж Р. Павелко є у раді директорів цієї організації. Можливо, саме тому, А. Меркель в 50-ту річницю чітко висловила позицію про створення «Видимого Знаку», після двох років очікувань. Та й ситуація була достатньо вдалою. Адже, вже

² Видимий Знак – це умовне позначення урядового проекту упам'ятання переселених осіб у 1945-1949 рр., а також пізніх переселених осіб в 70-80-х рр.

були відомі результати виборів у Польщі – до Сейму прийшли ліберали, а консерватори втратили свою підтримку. Тому, давня ідея Е. Штайнбах про формування пам'ятного місця долі переселених осіб була досягнута. Можливо – це свого роду був компроміс – СВ не буде надавати фінансової підтримки Пруській Спілці, а отримає сформовану концепцію пам'ятного місця, яка ж до того буде фінансована з федерального бюджету.

Аргумент про гроші виглядає дедалі правдоподібніше через значну фінансову підтримку від федерального уряду. Союз Вигнаних щороку має підтримку близько 1 млн. євро з бюджету ФРН. А дотації на різні проекти, які організовує Союз від федерального та регіонального урядів сягають кількох сотень мільйонів євро [37]. А. Кв'ятковська-Дрождж взагалі зауважує, що через настільки велике фінансування Союзу Вигнаних, Е. Штайнбах має монополію на історичну політику щодо переселених німців в ФРН[11, с. 22].

За Одером очікували, окрім політичних заяв, ще і реальних кроків в ставленні до польсько-німецьких відносин зі сторони Польщі. Загалом вони мали місце. Д. Туск 21 листопада призначає нового відповідального за польсько-німецькі відносини в Уряді Польщі. Ним стає відома особа – В. Бартошевський. Г. Коль привітав таке призначення та написав вітального листа до В. Бартошевського, зазначаючи, що «його багаторічний стаж роботи в якості політика та науковця буде сприяти примиренню між народами, започаткованому ще в 90-х рр.»[7].

Польські декларації реанімування двосторонніх відносин були добре сприйняті у Берліні. «Швидко дійшло до першого візиту новопризначеного В. Бартошевського до Берліну, в рамках якого було закладено добре підґрунтя для першого закордонного візиту Д. Туска в якості керівника уряду Польщі»[9, с. 197].

За роки співпраці Німеччина все ж дещо зрозуміла свого східного сусіда, особливо у його ставленні до особи Е. Штайнбах. «Еріка Штайнбах є незрівнянно більше популярна в Польщі ніж в Німеччині. В німецьких медіа можна побачити дещо спорадичну дискусію щодо особи. Чехи говорять про неї шепотом, не надаючи особливої ваги. Німецькі політики вже давно перестали брати під увагу її постулати щодо вшанування вигнаних в контексті закордонної політики. Однак, польська сторона надалі старається виокремити негативну для білатеральних відносин історичну політику Штайнбах. В зв'язку з цим особа керівника СВ не маючи важливого впливу на політику в середні країни, в Польщі вона виглядає як особа яка формує політику Німеччини щодо Польщі» -- заявляє Й. Бохачек[2, с. 267–268]. Тому Німеччина зробила висновки.

Г. Шван, відповідальна за польсько-німецькі відносини при МЗС Німеччини, ще до офіційного призначення Д. Туска, подала доволі чіткий сигнал польській стороні про те, що німецька сторона відкрита до компромісу в справі «Видимого Знаку» без участі в цьому проєкті Е. Штайнбах. «Я відкидаю можливість участі Е. Штайнбах у керівних органах в проєкті «Видимого Знаку». Керівницка СВ сама себе виключила тоді, коли представляла цей проєкт як маргіналізацію Німеччини за Другу світову війну»[5]. Г. Шван чітко наголосила на тому, що Польща та Чехія ніколи не візьме участь у цьому проєкті, в тому випадку коли він буде елементом маргіналізації відповідальності Німеччини за Другу світову війну.

Перед візитом Д. Туска до Німеччини, 6 грудня 2007 р. до Берліну прибув з першим закордонним візитом, новий міністр закордонних справ Польщі Р. Сікорський, де зустрівся зі своїм візаві Ф. В. Штайнмаєром. Під час зустрічі обом дипломатам вдалося налагодити контакт в справах побудови «Видимого Знаку» та реституційних вимог Пруської Спілки. Однак в питаннях історії, обом урядовцям не вдалося досягнути угоди. Хіба що частково змінився тон Варшави щодо питання реституційних

вимог. Зі сторони Варшави не звучало вимоги про нову спільну декларацію щодо позовних вимог. «Передав Пану Міністру, що [...] польський уряд [...] з радістю приймає ті заяви, які вже пролунали в цій справі. Однак, будемо надалі розмовляти»[20] -- натякнув Р. Сікорський про те, що питання надалі відкрите.

Доповідаючи на прес-конференції про результати перемовин щодо концепції вшанування переселених німців, німецький міністр заявив, що «польський уряд ставиться до цієї ідеї так само як і чеський, вбачаючи в цьому німецький проєкт, однак ми готові до перемовин у цьому питанні зі своїми сусідами» -- сказав Ф. В. Штайнмаєр[20].

Перед візитом до Берліну, Д. Туск запропонував свою концепцію вшанування жертв переселення на європейському континенті. На зустрічі в рамках Вишеградської Групи в Оставі, запропонував ідею створення Музею Другої світової війни у Гданську. Пропозиція Д. Туска стала противагою для ініціативи Е. Штайнбах щодо побудови Центру проти Вигнання. К. Влодковська пише, що «ідея створення Музею має стати альтернативою також для німецької урядової ініціативи «Видимого Знаку»[16]. «Хочу запропонувати ідею створення спільної музейного, наукового і історичного простору, який би показував усі аспекти Другої світової війни, а не лише одну подію, яка провокує непорозуміння»[16] -- заявив Д. Туск.

У своєму інтерв'ю для «Frankfurter Allgemeine Zeitung», Д. Туск заявляє те, що «Польща зараз краще розуміє німецьку історію. А ідея «Видимого Знаку» серед польської еліти не сприймається як релятивізація історії. [...] Водночас можна побудувати місце, яке б значно краще і всеохоплююче подавало всі жахи Другої світової війни»[6].

Ідея, яку вже під час візиту до Берліну Д. Туск запропонував доволі пасивно сприйнялася А. Меркель. Однак – це був новий підхід до вшанування жертв Другої світової війни в польсько-німецьких відносинах[31]. Гданськ є уособленням двох епох. Місто стало початком першої епохи – початком Другої світової війни. Місто стало кінцем другої епохи – падінням комунізму у 1989 р., адже саме тут зародилася Солідарність. Це бачення є характерним для польської історіографії, яке віддає честь загиблим у боротьбі з двома тоталітарними режимами. До того ж, побудова такої установи відповідає баченню історичної політики Д. Туска, про яке він говорив у своєму виступі у Сеймі 21 листопада 2007 р[33, с. 25].

Історична проблематика під час візиту не була повністю вирішена та не було зроблено ніяких кардинальних кроків. «Це був новий старт з багатьма невирішеними проблемами»[31]. А. Меркель назвала ініціативу побудови Музею в Гданську «цікавою ідеєю, однак вона не замінить побудови «Видимого Знаку» у Берліні»[31].

Польща отримала певну перемогу. Д. Туск отримав в цьому питанні запевнення А. Меркель про те, що Е. Штайнбах не братиме участь в процесі реалізації проєкту. «В проєктах, які нас об'єднують повинні брати участь лише ті люди, в яких є впевненість з двох сторін кордону»[32] -- заявив Д. Туск.

В ході візиту до Берліну, Д. Туск отримав нове підтвердження А. Меркель про те, що федеральний уряд не підтримує реституційних вимог німецького населення до польського уряду[31], а це означало, що Пруська Спілка і надалі не матиме дипломатичної підтримки у ЄСПЛ.

Перші практичні кроки новоствореного уряду в Польщі засвідчили якісну зміну двосторонніх відносин. Польська сторона відійшла від риторики блокування будь-яких ініціатив Німеччини пов'язаних з вшануванням переселених німців. Натомість Варшава розпочала пропонувати хоча б якісь концепції дотичні вшанування силового переселення в Європі. Та й сам візит Р. Сікорського розпочався з жестів пов'язаних з

історією. Р. Сікорський та Ф. В. Штайнмаєр домовилися про спільне відновлення знищеного під час війни костелу в Губіні, а на замку в Гольдцу, де був табір військовополонених польських генералів, обоє міністрів домовилися побудувати центр польсько-німецьких зустрічей[27].

Висновки. З приходом до влади коаліції ГП та ПСП, а також обранням на посаду глави Уряду Польщі Д. Туска, двосторонні відносини показали шанс на нове «відкриття». За своєю суттю, консервативна історична політика братів Качинських блокувала подальший розвиток двосторонніх відносин. Неодноразово ці блокади стосувалися і подальшої європейської інтеграції. Брати Качинські доволі часто поєднували ініціативи Німеччини щодо розвитку ЄС із політикою щодо вшанування переселених німців. Особливо дражливим моментом стала Е. Штайнбах, яка викликала багато контраверсій у польському суспільстві, однак, в певній мірі, була на маргінесі політико-суспільного життя в Німеччині.

Варто звернути увагу і на той факт, що Німеччина очікувала зміни позиції Польщі в цьому питанні. По-перше, канцлерка врешті-решт заявила про те, що ведеться розробка концепції «Видимого Знаку» для переселених осіб. По-друге, святкування 50-тої річниці ювілею, де було оголошено про розробку концепції вшанування жертв переселення, було проведено на наступний день після виборів у Польщі, а не так як завжди в серпні.

З іншої сторони, прихід до влади у Польщі ліберального уряду на чолі з Д. Туском сприяв тому, що Варшава почала пропонувати конструктивні концепції в питанні переселення німецького суспільства. Для прикладу, ідея Д. Туска створити Музей Другої світової війни у Гданську. Результати 2007 р. показали, що лібералізації в підходах до історичної політики стає джерелом співпраці між обома країнами. А, ось, консерватизм був джерелом конфлікту. Не варто і забувати про те, що Німеччина зрозуміла роль Е. Штайнбах для польського суспільства, тому А. Меркель запропонувала власну концепцію формування місця пам'яті для переселених німців, а не брала ідею Е. Штайнбах про створення Центру проти Вигнання. Це в свою чергу змінило риторику офіційної Польщі, яка все менше звинувачувала офіційний Берлін в переписуванні історії та маргіналізації злочину нацистської Німеччини.

1. 50 lat Związku Wypędzonych. URL: <https://www.dw.com/pl/50-lat-zwi%C4%85zku-wyp%C4%99dzonych/a-2843997DW.COM>, (дата звернення: 20.02.20).

2. Bochacek, J. Kontrowersje wokół działalności Eriki Steinbach. Prace naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. 2009. №. 3. S. 257–268.

3. Borowiec, P. Uwarunkowania, przebieg i wyniki wyborów parlamentarnych 2007 roku. Wybory parlamentarne 2007: media w kampanii wyborczej / pod red. K. Pokonana-Ignatowicz. Kraków, Oficyna Wydawnicza AFM, 2008, S 3–45

4. Chmielecki, A. Polityka historyczna prezydenta Lecha Kaczyńskiego. Biuletynu IPN. 2017. №. 4. URL: <https://pamiec.pl/pa/biblioteka-cyfrowa/biuletyn-ipn/biuletyn-ipn-od-2017/16961,Biuletyn-IPN-42017.html>. (дата звернення: 20.02.20).

5. Gesine Schwan o “Centrum przeciwko wypędzeniom”. URL: <https://www.dw.com/pl/gesine-schwan-o-centrum-przeciwko-wyp%C4%99dzeniom/a-2858925DW.COM>, (дата звернення: 21.02.20).

6. Gespräch mit Donald Tusk: „Die Geschichte ist wieder Ballast. URL: <https://www.faz.net/1.491764> (дата звернення: 20.02.20).

7. Helmut Kohl gratuluje prof. Bartoszewskiemu. URL: <https://www.dw.com/pl/helmut-kohl-gratuluje-prof-bartoszewskiemu/a-2967745DW.COM>, (дата звернення: 21.02.20).

8. Historia stosowana – z Lechem Kaczyńskim, Prezydentem RP, rozmawia Andrzej Nowak | Portal ARCANA. URL: <http://www.portal.arcana.pl/Historia-stosowana-z-lechem-kaczynskim-prezydentem-rp-rozmawia-andrzej-nowak,1107.html> (дата звернення: 08.02.20).

9. Koszel, B. Nowe otwarcie"? Stosunki polsko-niemieckie w okresie rządów koalicji PO-PSL (2007-2009). Instytut Zachodni. 2009. №. 4. S. 193–219.
10. Kuźniar, R. Wprowadzenie. Rocznik Strategiczny 2008/2008. S. 9–22.
11. Kwiatkowska, A. Nie chodzi (tylko) O Erikę Steinbach Trzy mity niemieckiego dyskursu o wysiedleniach: Warszawa: Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia, 2010. 84 s .
12. Łada, A. Podobieństwa i różnice w sposobie prowadzenia debaty publicznej na temat powstania Centrum przeciw Wypędzeniom w prestiżowych dziennikach w Polsce i Niemczech. Studia medioznawcze. 2006. №. 2 (25). S. 63–104.
13. Malinowski, K. Stosunki polsko-niemieckie i europejskie kryzysy. Środkowoeuropejskie Studia Polityczne. 2019. №. 2. S. 36–52.
14. Michnik: Odzyskać Polskę. URL: <https://wyborcza.pl/1,75248,4576940.html>wyborcza.pl, (дата звернення: 20.02.20).
15. Musiałek, P. Główne kierunki polityki zagranicznej rządu Donalda Tuska w latach 2007-2011: Klub Jagiellonski, 2012. 322 s.
16. Muzeum II wojny światowej w Gdańsku? URL: <https://trojmiasto.wyborcza.pl/trojmiasto/1,35612,4749172.html>trojmiasto.wyborcza.pl, (дата звернення: 21.02.20).
17. Nadzieja na lepsze stosunki Polski i Niemiec. 23.10.2007. URL: <https://www.dw.com/pl/nadzieja-na-lepsze-stosunki-polski-i-niemiec/a-2844001>DW.COM, (дата звернення: 19.02.20).
18. Narodowy Dzień Pamięci Żołnierzy Wyklętych: Niezlomni - Historia - rp.pl. URL: <https://www.rp.pl/Rzecz-o-historii/180309956-Narodowy-Dzien-Pamieci-Zolnierzy-Wykletych-Niezlomni.html> (дата звернення: 24.01.20).
19. Niemcy poprą każdego przeciw Kaczyńskim - Archiwum Rzeczypospolitej. URL: <https://archiwum.rp.pl/artikul/701183-Niemcy-popra-kazdego-przeciw-Kaczynskim.html> (дата звернення: 20.02.20).
20. Nowy początek. URL: <https://www.dw.com/pl/nowy-pocz%C4%85tek/a-2992468>DW.COM, (дата звернення: 21.02.20).
21. Ocena polityki zagranicznej rządu Donalda Tuska: URL: <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/swiat/1500905,1,ocena-polityki-zagranicznej-rzadu-donald-tuska.read> (дата звернення: 19.02.20).
22. Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej / Archiwum Lecha Kaczyńskiego / Aktualności / Rok 2009 / Wystąpienie Prezydenta RP pod pomnikiem Poległych i Pomordowanych na Wschodzie. URL: <https://www.prezydent.pl/archiwum-lecha-kaczynskiego/aktualnosci/rok-2009/art,14,679,wystapienie-prezydenta-rp-pod-pomnikiem-poleglych-i-pomordowanych-na-wschodzie,1.html> (дата звернення: 08.02.20).
23. Ostatnie wystąpienie Lecha Kaczyńskiego w Olsztynie. URL: https://olsztyn.wyborcza.pl/olsztyn/1,48726,7764532,Ostatnie_wystapienie_Lecha_Kaczynskiego_w_Olsztynie.html(дата звернення: 08.02.20).
24. Pawelka grozi rządowi Merkel. URL: <https://wyborcza.pl/1,75399,4524084.html>wyborcza.pl, (дата звернення: 20.02.20).
25. Po co Lech Kaczyński jedzie do Berlina: URL: <https://wyborcza.pl/1,75399,4541531.html>wyborcza.pl, (дата звернення: 20.02.20).
26. Podemski, P. Polskie spory o historię i tożsamość w kontekście europejskim: Polska w Unii Europejskiej. Bilans dekady. Warszawa, 65-103, 2013.
27. Pokój z Niemcami: URL: <https://wyborcza.pl/1,75399,4740600.html>wyborcza.pl, (дата звернення: 21.07.20).
28. Polen: Kaczynski schürt anti-deutsche Ressentiments bis zum Schluss - DER SPIEGEL - Politik: URL: <https://www.spiegel.de/politik/ausland/polen-kaczynski-schuert-anti-deutsche-ressentiments-bis-zum-schluss-a-513064.html> (дата звернення: 20.02.20).
29. Polityka przywracania pamięci / Polityka prezydenta / Archiwum Lecha Kaczyńskiego / Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej: URL: <https://www.prezydent.pl/archiwum-lecha-kaczynskiego/polityka-prezydenta/polityka-przywracania-pamieci/> (дата звернення: 07.02.20).

30. Polityka zagraniczna Donalda Tuska skuteczna: URL: <https://www.rp.pl/artykul/539387-Polityka-zagraniczna-Donalda-Tuska-skuteczna.html> (дата звернення: 19.02.20).
31. Schuller, K., Warschau. Erinnerung an Vertriebene: Merkel und Tusk nähern sich an / . URL: <https://www.faz.net/1.489877> (дата звернення: 20.02.20).
32. Sukces w polsko-niemieckim dialogu. URL: <https://www.dw.com/pl/sukces-w-polsko-niemieckim-dialogu/a-3000786DW.COM>, (дата звернення: 21.07.20).
33. Tusk, D. Posiedzenie Sejmu w dniu 23 listopada 2007 r. Porządek dzienny. Program działania Rady Ministrów z wnioskiem o udzielenie jej wotum zaufania. URL: [http://orka2.sejm.gov.pl/StenoInter6.nsf/0/6372FE4B9619C127C125739D0053E245/\\$file/2_a_ksiazka.pdf](http://orka2.sejm.gov.pl/StenoInter6.nsf/0/6372FE4B9619C127C125739D0053E245/$file/2_a_ksiazka.pdf). (дата звернення: 20.02.20).
34. Vollkommen übertrieben. URL: <https://www.spiegel.de/spiegel/print/d-52731299.html> (дата звернення: 20.02.20).
35. Wahlsieg der Liberalen: Europa bejubelt Wende in Polen - DER SPIEGEL – Politik. URL: <https://www.spiegel.de/politik/ausland/wahlsieg-der-liberalen-europa-bejubelt-wende-in-polen-a-512746.html> (дата звернення: 19.02.20).
36. Żołnierze wyklęci. Czy wiesz, kogo nosisz na koszulce? URL: <https://wyborcza.pl/7,75398,21434857,zolnierze-wykleci-czy-wiesz-kogo-nosisz-na-koszulce.html> (дата звернення: 24.01.20).
37. Zteinbach kämpft um Geld, URL: <https://www.fr.de>, 2009 <<https://www.fr.de/politik/steinbach-kaempft-geld-11510000.html>> (дата звернення: 24.02.20)

References

1. 50 lat Związku Wypędzonych. URL: <https://www.dw.com/pl/50-lat-zwi%C4%85zku-wyp%C4%99dzonych/a-2843997DW.COM>, (дата звернення: 20.02.20).
2. Bochaczek, J. Kontrowersje wokół działalności Eriki Steinbach. Prace naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. 2009. №. 3. S. 257–268.
3. Borowiec, P. Uwarunkowania, przebieg i wyniki wyborów parlamentarnych 2007 roku. Wybory parlamentarne 2007 : media w kampanii wyborczej / pod red. K. Pokonana-Ignatowicz. Kraków, Oficyna Wydawnicza AFM, 2008, S 3–45
4. Chmielecki, A. Polityka historyczna prezydenta Lecha Kaczyńskiego. Biuletynu IPN. 2017. №. 4. URL: <https://pamiec.pl/pa/biblioteka-cyfrowa/biuletyn-ipn/biuletyn-ipn-od-2017/16961,Biuletyn-IPN-42017.html>. (дата звернення: 20.02.20).
5. Gesine Schwan o “Centrum przeciwko wypędzeniom”. URL: <https://www.dw.com/pl/gesine-schwan-o-centrum-przeciwko-wyp%C4%99dzeniom/a-2858925DW.COM>, (дата звернення: 21.02.20).
6. Gespräch mit Donald Tusk: „Die Geschichte ist wieder Ballast. URL: <https://www.faz.net/1.491764> (дата звернення: 20.02.20).
7. Helmut Kohl gratuluje prof. Bartoszewskiemu. URL: <https://www.dw.com/pl/helmut-kohl-gratuluje-prof-bartoszewskiemu/a-2967745DW.COM>, (дата звернення: 21.02.20).
8. Historia stosowana – z Lechem Kaczyńskim, Prezydentem RP, rozmawia Andrzej Nowak | Portal ARCANA. URL: <http://www.portal.arcana.pl/Historia-stosowana-z-lechem-kaczynskim-prezydentem-rp-rozmawia-andrzej-nowak,1107.html> (дата звернення: 08.02.20).
9. Koszel, B. Nowe otwarcie”? Stosunki polsko-niemieckie w okresie rządów koalicji PO-PSL (2007-2009). Instytut Zachodni. 2009. №. 4. S. 193–219.
10. Kuźniar, R. Wprowadzenie. Rocznik Strategiczny 2008/2008. S. 9–22.
11. Kwiatkowska, A. Nie chodzi (tylko) O Erikę Steinbach Trzy mity niemieckiego dyskursu o wysiedleniach: Warszawa: Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia, 2010. 84 s .
12. Łada, A. Podobieństwa i różnice w sposobie prowadzenia debaty publicznej na temat powstania Centrum przeciw Wypędzeniom w prestiżowych dziennikach w Polsce i Niemczech. Studia medioznawcze. 2006. №. 2 (25). S. 63–104.
13. Malinowski, K. Stosunki polsko-niemieckie i europejskie kryzysy. Środkoeuropejskie Studia Polityczne. 2019. №. 2. S. 36–52.
14. Michnik: Odzyskać Polskę. URL: <https://wyborcza.pl/1,75248,4576940.html> (дата звернення: 20.02.20).

15. Musiałek, P. Główne kierunki polityki zagranicznej rządu Donalda Tuska w latach 2007-2011: Klub Jagiellonski, 2012. 322 s.
16. Muzeum II wojny światowej w Gdańsku? URL: <https://trojmiasto.wyborcza.pl/trojmiasto/1,35612,4749172.html>trojmiasto.wyborcza.pl, (дата звернення: 21.02.20).
17. Nadzieja na lepsze stosunki Polski i Niemiec. 23.10.2007. URL: <https://www.dw.com/pl/nadzieja-na-lepsze-stosunki-polski-i-niemiec/a-2844001>DW.COM, (дата звернення: 19.02.20).
18. Narodowy Dzień Pamięci Żołnierzy Wyklętych: Niezlomni - Historia - rp.pl. URL: <https://www.rp.pl/Rzecz-o-historii/180309956-Narodowy-Dzien-Pamieci-Zolnierzy-Wykletych-Niezlomni.html> (дата звернення: 24.01.20).
19. Niemcy poprą każdego przeciw Kaczyńskim - Archiwum Rzeczypospolitej. URL: <https://archiwum.rp.pl/artukul/701183-Niemcy-popra-kazdego-przeciw-Kaczynskim.html> (дата звернення: 20.02.20).
20. Nowy początek. URL: <https://www.dw.com/pl/nowy-pocz%C4%85tek/a-2992468>DW.COM, (дата звернення: 21.02.20).
21. Ocena polityki zagranicznej rządu Donalda Tuska: URL: <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/swiat/1500905,1,ocena-polityki-zagranicznej-rzadu-donald-tuska.read> (дата звернення: 19.02.20).
22. Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej / Archiwum Lecha Kaczyńskiego / Aktualności / Rok 2009 / Wystąpienie Prezydenta RP pod pomnikiem Poległych i Pomordowanych na Wschodzie. URL: <https://www.prezydent.pl/archiwum-lecha-kaczynskiego/aktualnosci/rok-2009/art,14,679,wystapienie-prezydenta-rp-pod-pomnikiem-poleglych-i-pomordowanych-na-wschodzie,1.html> (дата звернення: 08.02.20).
23. Ostatnie wystąpienie Lecha Kaczyńskiego w Olsztynie. URL: https://olsztyn.wyborcza.pl/olsztyn/1,48726,7764532,Ostatnie_wystapienie_Lecha_Kaczynskiego_w_Olsztynie.html(дата звернення: 08.02.20).
24. Pawełka grozi rządowi Merkel. URL: <https://wyborcza.pl/1,75399,4524084.html>wyborcza.pl, (дата звернення: 20.02.20).
25. Po co Lech Kaczyński jedzie do Berlina: URL: <https://wyborcza.pl/1,75399,4541531.html>wyborcza.pl, (дата звернення: 20.02.20).
26. Podemski, P. Polskie spory o historię i tożsamość w kontekście europejskim: Polska w Unii Europejskiej. Bilans dekady. Warszawa, 65-103, 2013.
27. Pokój z Niemcami: URL: <https://wyborcza.pl/1,75399,4740600.html>wyborcza.pl, (дата звернення: 21.07.20).
28. Polen: Kaczynski schürt anti-deutsche Ressentiments bis zum Schluss - DER SPIEGEL - Politik: URL: <https://www.spiegel.de/politik/ausland/polen-kaczynski-schuert-anti-deutsche-ressentiments-bis-zum-schluss-a-513064.html> (дата звернення: 20.02.20).
29. Polityka przywracania pamięci / Polityka prezydenta / Archiwum Lecha Kaczyńskiego / Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej: URL: <https://www.prezydent.pl/archiwum-lecha-kaczynskiego/polityka-prezydenta/polityka-przywracania-pamieci/> (дата звернення: 07.02.20).
30. Polityka zagraniczna Donalda Tuska skuteczna: URL: <https://www.rp.pl/artukul/539387-Polityka-zagraniczna-Donald-Tuska-skuteczna.html> (дата звернення: 19.02.20).
31. Schuller, K., Warschau. Erinnerung an Vertriebene: Merkel und Tusk nähern sich an / . <https://www.faz.net/1.489877> (дата звернення: 20.02.20).
32. Sukces w polsko-niemieckim dialogu. URL: <https://www.dw.com/pl/sukces-w-polsko-niemieckim-dialogu/a-3000786>DW.COM, (дата звернення: 21.07.20).
33. Tusk, D. Posiedzenie Sejmu w dniu 23 listopada 2007 r. Porządek dzienny. Program działania Rady Ministrów z wnioskiem o udzielenie jej wotum zaufania. URL: [http://orka2.sejm.gov.pl/StenoInter6.nsf/0/6372FE4B9619C127C125739D0053E245/\\$file/2_a_ksiazka.pdf](http://orka2.sejm.gov.pl/StenoInter6.nsf/0/6372FE4B9619C127C125739D0053E245/$file/2_a_ksiazka.pdf). (дата звернення: 20.02.20).
34. Vollkommen übertrieben. URL: <https://www.spiegel.de/spiegel/print/d-52731299.html> (дата звернення: 20.02.20).

35. Wahlsieg der Liberalen: Europa bejubelt Wende in Polen - DER SPIEGEL – Politik. URL: <https://www.spiegel.de/politik/ausland/wahlsieg-der-liberalen-europa-bejubelt-wende-in-polen-a-512746.html> (дата звернення: 19.02.20).

36. Żołnierze wyklęci. Czy wiesz, kogo nosisz na koszulce? URL: <https://wyborcza.pl/7,75398,21434857,zolnierze-wykleci-czy-wiesz-kogo-nosisz-na-koszulce.html>wyborcza.pl, (дата звернення: 24.01.20).

37. Zteinbach kämpft um Geld, URL: <https://www.fr.de>, 2009 <<https://www.fr.de/politik/steinbach-kaempft-geld-11510000.html>> (дата звернення: 24.02.20)

Boichuk Orest “New role” of historical policy in Poland-German relations in 2007

The research is dedicated to discovering the problem of historical policy in the activity of government, which has been formed by the coalition of two parties: “Platforma Obywatelska” and “Polskie Stronnictwo Ludowe” and in which way the questions of past are extrapolating on Polish-Germany relations.

In the article has compared two approaches to the historical policy by both leaders – Kaczynski Brothers and D. Tusk. Had noted that the conservative approach Lech Kaczynski and Jaroslaw Kaczynski in the treatment of history in Polish-Germany relations caused political disagreement. Besides, J. Kaczynski used the historical policy as an instrument of influences on European plans of Germany very often. Some times, this instrument caused a blocking further development of UE.

In contrast, D. Tusk has a more liberal approach to the using of historical policy in polish-german relations. Already, during a first official visit, the new Prime Minister of Poland in December 2007 and the Chancellor of Germany agreed about “The Visible Symbol” (pol. Widoczny Znak, ger. Sichtbaren Zeichen), a project, which should be a place of memorizing of expelling of German people. The expelling had a place in the 1945-1949th and after two decades in the 70-80th of XX century.

The problem of creating a special institution, which will be dedicated to the memorizing of Germanies expellers has two approaches. The first approach was presented by E. Steinbach and second, was presented by the government of A. Merkel. And the first variant of memorizing called Zentrum gegen Vertriebungen creates a negative wave of comment in polish society. The second way was presented in October 2007. J. Kaczynski is criticizing the project of E. Steinbach blaming her in rewriting the history of the Second World War.

But, after Tusk’s official visit to Berlin, both leaders agreed about the conception of the institute. The chancellor assured D. Tusk in absence of E. Steinbach in the board of directors of this institution.

The positive is in the Tusk position to the memorizing initiatives of the German government. Prime Minister try to produce a new way to memorizing of the victim of the Second World War such as The Museum of Second World War in Gdansk

Key words: polish-german relations, historical policy, The Visible Sign, honoring of the victim of resettlement, D. Tusk.